

Aino Sarje

Voimistelupyramidien hiipuminen ja uusi tuleminen

1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä pyramideista tuli suosittu voimistelun muoti-ilmio Saksassa, atleetti- ja voimisteluseurojen luvatussa maassa. Sieltä aate levisi ympäri Eurooppaa miesten voimistelunäytösten vetonaulaksi. Etenkin tsekkiläisen Sokol-voimisteluliikkeen pyramidit herättivät kansainvälistä huomiota. Vuonna 1912 Prahassa esimerkiksi pystytettiin 400 miehen jättipyramidi. Tosin voimistelupyramidin idea oli paljon vanhempi. Egyptiläisten piirrosten perusteella tiedetään, että voimisteluryhmien rakentamista harrastettiin jo pari tuhatta vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Pyramideja esitettiin myös kreikkalaisten olympiakissoissa. Roomalaiset taas hyödynsivät voimisteluryhmiä sotilaallisiin tarkoituksiin seinäkiipeilyharjoituksina, joiden avulla opittiin ylittämään kaupunkien muureja. Perinne säilyi Italiassa aina 1600-luvulle asti.¹

Aate saapui myös Suomeen, jossa sen puolesta puhui etenkin Ivar Wilskman. Hän kirjoitti vuonna 1901 *Suomen urheilulehdessä*, kuinka ”maassamme löytyy toistasataa voimisteluseuraa, joista useimmat varmaankin olisivat halukkaat harjoitusohjelmaansa ottamaan n. s. pyramideja”. Hän kertoi saaneensa kymmenittäin kirjeitä, joissa kysyttiin pyramidien mallikuvia. Wilskman pahoitteli, että suomenkielisessä sen enempää kuin ruotsinkielisessäkään kirjallisuudessa ei löydy pyramidikuvia sisältävää teosta. Tästä syystä hän ryhtyi itse julkaisemaan malleja leh-

Esimerkki 1900-luvun alun suomalaisesta voimistelupyramidista.
(Ivar Wilskman, 50 pyramidikuvaa. 1909)

dessään. Wilskman oli tutustunut saksankielisissä aikakauslehdissä olleisiin kuviin, mutta ne olivat hänen mielestään huonosti tehtyjä ja ainakin osaksi ”teoreetikkojen mielikuvituksen” tuotteita, joita tuskin oli yritetty toteuttaa käytännössä. Wilskmanin julkaisemat mallikuvat olivat kotimaisia pyramideja, jotka oli valokuvattu salilla. Valokuvien pohjalta oli lehden nuori taitelija F. G. Ålander piirtänyt parannettuja malleja saksalaisten voimistelulehtien ideoita Wilskmanin ohjeiden mukaan soveltaen.²

Tilaus voimisteluliikkeessä

Vuonna 1906 Suomessa toimi yli 200 voimisteluseuraa, joissa oli yhteensä noin 10 000 aktiivista jäsentä.³ 1910-luvun alkupuolella voimisteluryhmiä esitettiin jo melkein kaikissa voimistelutilaisuuksissa.⁴ Pyramideja rakensivat niin porvarilliset kuin työväen urheiluseurat, sillä onnistunut pyramidinäytös lisäsi seuran mainetta. Tunnettuja ryhmistään olivat etenkin pääkaupunkiseudun seurat ja muualla maassa muun muassa Viipurin ja Orimattilan voimisteluseurat.⁵

Aineellinen puute kuitenkin leimasi monen aloittelevan seuran työtä. Esimerkiksi vuonna 1912 yli 150 työväen voimisteluseuran ilmoitettiin olevan

avustuksen tarpeessa.⁶ Aloittelevien seurojen voimisteluinnotusta yritettiin kohentaa uudella haasteella, pyramidien rakentamisella, jolla saatiin vaihtelua ajoittain yksitoikkoiseen seuravoimisteluun ja yksinkertaiseenkin voimistelunäytökseen kohokohta. Voimisteluryhmien tuntuvana etuna oli se, ettei niiden rakentamisessa välttämättä tarvittu välineitä tai telineitä.⁷ Useimmalla maaseudulla toimivista seuroista ei ollut käytettävänä täydellistä voimistelutelineiden varastoa tai telineet olivat kömpelöitä ja epämukavia. Myös harjoitushuoneet olivat lähes poikkeuksetta ahtaita, mikä hidasti telinevoimistelua ja aiheutti vaaratilanteita ja jonottamista. Telinevoimistelun riskejä lisäsi se, että johtajilta puuttui tehtäviinsä harjaantuneisuus, sillä koulutetun ohjaajan saaminen joka seuraan ei ollut mitenkään itsestään selvää. Tämä oli omiaan heikentämään toimintaa tai suorastaan sammuttamaan sen.⁸

Maaseudulle perustettiin vuosittain kymmeniä seuroja ripeässä tahdissa. Laherman mielestä pyramidiharjoitus soveltui nimenomaan maalaisseuroille, koska niiden jäsenissä oli voiman, taidon, painon ja koon suhteen erilaisia aineksia ja pyramidien rakentaminen edellytti juuri tällaista erilaisuutta. ”Pylväät” ovat vanhat, ”huippu” pieni ja rohkea, ”muotojen tekijät” harjaantuneita voimistelijoihin.⁹ Pyramidin rakentaminen lisäsi yhteishenkeä kirjajaan joukkoon, sillä pyramidin pystyttämisessä luotettava, tukeva pyramidin pylväs oli tärkeä siinä missä huippuvoimistelijakin.¹⁰

Pyramideja harrastettiin työväen voimisteluseuroissa, kuten Ponnistuksessa, Reippaassa ja Tarmossa.¹¹ Veikko Kankkunen (s. 1929) kertoi, kuinka vielä 1930-luvun loppupuolella pyramidit kuuluivat Työväen Urheiluliiton voimistelunäytöksiin ja kuinka niitä esitettiin useampiakin samassa näytöksessä. Myös uimarannoilla pienet porukat saattoivat tehdä pyramideja omaksi huvikseen.¹²

Käytännön miehenä Työväen Urheiluliiton voimistelun kärkihahmo Väinö Laherma oli vakuuttunut pyramidien merkityksestä laajenevassa miesvoimisteluliikkeessä. Pyramidien kotiuttamiseksi seuroihin Laherma suositteli pyramidinimityksen asemasta voimisteluryhmä-nimitystä. Perusteluna oli, että pyramidinimityksellä tuotti vaikeuksia suomalaisen kankealle kielelle. Sitä paitsi uutta nimitystä käytettiin jo useissa voimisteluseuroissa.¹³ Wilskman ja Laherma laativat voimisteluseurojen käyttöön laajat pyramidien kuvamallikokoelmia esittelevät opaskirjat. Wilskmanin vuonna 1909 julkaisema opas esitteli 50 pyramidin kuvamallia. Ne olivat kaikki, paria lukuun ottamatta, käytännössä koeteltuja, toisin sanoen niitä oli esittänyt jokin suomalainen voimisteluseura. Oppaassa Wilskman totesi tyytyväisenä, että seurojen johtajat olivat ”varastoamme rikastuttaneet monella sievällä

kuvalla?¹⁴ Laherman vuonna 1920 julkaisema opaskirjan *Voimisteluryhmiä* esitteli 115 kuvamallia. Tosin osa malleista oli samoja kuin Wilskmanin oppaassa, mutta osa voimisteluryhmistä oli selvästi helpompia. Laherma nimittäin suositteli myös aloittelevalle voimisteluseuralle pyramidien harjoittelua ja esittämistä. Malli-pyramidit olivat aika suuria, 18–20 voimistelijan rakennelmia ja kahdesta neljään mieheen korkeita, mikä vaati seuroilta paljon. Pyramidivoimistelun suosio kertoo, että Laherman oppaasta otettiin uusi painos vuonna 1935.

Puolesta ja vastaan

Voimistelun oppi-isät, muun muassa Viktor Heikel, eivät arvostaneet pyramideja, vaan pitivät niitä temppuiluna.¹⁵ Laherma vastusti väitettä ja vertasi pyramideja telinehyppyihin, joiden suorittaminen harjoittaa tasapainoaistia ja rohkeutta. Hänestä pyramidivoimistelussa oli mahdollista pitää silmällä voimistelullisesti hyväksyttäviä asentoja ja kaikkien voimistelijoiden tasapuolista kehittämistä.¹⁶ Arvo Vartia oli puolestaan sillä kannalla, että pyramidin tekemisellä ei ole voimistelullista merkitystä, vaikkakin ohjelmanumerona se silloin tällöin on paikallaan.¹⁷ Ankarimmat vastustajat pitivät voimisteluryhmien rakentamista epäsiistinä ja siksi sopimattomana harjoitukseksi. Laherma myönsi, että väitteessä on perää. Pyramideja rakennettaessa voimistelijan olkapäille ja selkään jäi tahroja likaisista jalkineista. Myös paljaiden jalkojen hien haju saattoi pistää väkevästi toverin nenään. Laherma piti näitä seikkoja kuitenkin voimisteluryhmien ainoana varjopuolina, joita niitäkin hänen mielestään voitiin vähentää pitämällä jalat puhtaina sekä käyttämällä harjoituksissa liansietävää pukua ja jalkineita.¹⁸

Pyramidivoimistelu jäi vain poikien ja miesten harrastukseksi. Niin Wilskman kuin Laherma puhuivat oppaissaan pyramidin rakentamisen yhteydessä aina miehistä tarkoituksenaan voimistelijoita. Miksi naiset eivät innostuneet pyramidivoimisteluun, vaikka ajan säätyläisnaisilla olisi ollut hyvät telinevoimisteluvalmiudet? Syitä oli monia. Pyramidien rakentamista ei pidetty heille sopivana. Oppaissaan Wilskman edellyttää pyramidin rakentajilta voimaa, ja mitä vaikeampaa ryhmää rakennettiin, sitä enemmän raakaa voimaa hänen mielestään tarvittiin. Tosin vähintään yhtä välttämättömänä hän piti harjoitusta ja ruumiinhallintakykyä, eli notkeutta, varmuutta ja rohkeutta – ominaisuuksia, joita on vain harjaantuneessa voimistelijassa.¹⁹ Wilskman kirjoitti vuonna 1909, että koska “naisen ruumis,

sen rakenne, muoto, voima ja kestävyys sekä ennen kaikkea naisen luonne ovat niin kerrassaan erilaiset miesten vastaaviin ominaisuuksiin verrattuna”, miesten ja naisten yhtäläiset ruumiinharjoitukset oli ”suoranaisesti luonnottomuudeksi luettava.”²⁰ Naisvoimistelijat eivät itsekään hyväksyneet ”temppuja”, vaan uudistivat voimisteluaan aivan toiseen suuntaan, korostaen esteettisyyttä ja voimistelun korjaavaa tehtävää.

Yleisön lempilapsi

Voimisteluryhmissä erityistä ihastusta herättivät hauskat asennot, rakennelmien kauniit kuviot sekä voimistelijoiden rohkeus ja keskinäinen luottamus.²¹ Näytökset aloitettiin pitkällä marssilla, koska ryhmän rakentaminen itsessään tapahtuu nopeasti, 10–15 sekunnissa eli niin kauan, että katsojat ehtivät saada pyramidista selvän käsityksen. Komennot annettiin kädellä tai nenäliinalla, sillä iltamayleisö osoitti usein mieltymystään niin äänekkäästi, että ohjaajan ääni ei kuulunut.²² Veikko Kankkunen kertoi, että heille merkinä olivat yleisön antamat komeat aplodit, joiden jälkeen tultiin alas. Jos perustan voimistelijoiden voimat sallivat, ryhmän saattoi jättää pystyyn pitemmäksi aikaa. Taitava ja vahva joukkue teki yleensä useampia pyramideja peräkkäin. Liikkuva pyramidi sopi näytöksen loppuun, ja sen aikana marssittiin paikalta.

TUL:n seuroissa näytöksiä säestettiin haitarilla. Kankkunen oletti tavan tulleen painiotteluista, joissa oli alkuseremoniana jokin haitarilla soitettu marssi. Saksalainen ”Vanhat toverit” oli pyramidinäytöksiin vakiintunut säestys, vaikka ei ollutkaan työväen marssi.²³ Urheilu oli vanhastaan ollut seuroissa taka-alalla, eräänlaisena voimistelun apulajina ja sivuharrastuksena.²⁴ Kuvamalleista näkyy, että urheilijoita oli pyramidin perustana, sillä tässä tehtävässä ei vaadittu varsinaisia voimistelutaitoja. Kankkunen kertoi itse olleensa pylväänä, koska harrasti painonnostoa, eikä kevyempien kannattelu ollut hänelle mikään ongelma. Seuroissa oli painonnoston kevyet ja raskaat sarjat, ja niistä saatiin erikokoisia miehiä ryhmiin eri tehtäviin.²⁵

Ryhmän harjoittelu aloitettiin tutkiskelemalla kuvamallia ja kunkin voimistelijan paikkaa ryhmässä. Vankimmat urhot sijoitettiin perustan keskelle ja muut mahdollisimman tasaisesti. Sitten seurasi erikoistehtävien harjoittelu, jotta kaikki pystyisivät suorittamaan osuutensa. Esimerkiksi oheisen kuvan pyramidissa

uloimmat miehet harjoittelivat käsillä seisomista toverin hartioita vasten, välikerros vaakaa-asentoa ja huippu välikerroksen voimistelijoiden harteilla seisomista. Kun ”pohja” oli komennettu, johtaja tarkisti, että ”kivijalka” oli luja eli voimistelijat olivat vakaissa asennoissa ja oikeilla paikoilla, ei liian kaukana eikä liian lähellä toisiaan. Korkeiden pyramidien tukirakenteena käytettiin telineitä, kuten puisia seipäitä, tikapuita, puomia, hevosta, nojapuita tai korokkeita. Kookkaan rautarengas varassa saatiin pyramidiin puhdas ympyrämuoto. Kankkunen kertoi, kuinka perustan miehet ”olivat ensin puolipolviasennossa ja heidän olkapäitään käytettiin askelmina. Sitten miehet nousivat taakan kanssa jaloilleen.”²⁶ Ylempiin kerroksiin voimistelijoiden oli noustava mahdollisimman nopeasti, sillä hidastelu väsytti alusmiehiä. Samalla oli kuitenkin vältettävä riuhtomista, jotta rakennelman tasapaino ei häiriintyisi. Sen sijaan sivukuvioiden pystyttämistä tuli viivytellä. Yleisön jännitys kasvoi, jos mahdollisimman monta sivukuviota kohosi yhtä aikaa huipun kanssa ja pyramidin lopullinen muoto pysyi pitkään salassa.²⁷

Pyramidin rakentaminen ei ollut aivan vaaratonta, sillä useamman metrin korkeudelta putoaminen ei ole pikkujuttu. Kankkunen kertoi, ettei ollut koskaan kuullut pyramidivoimistelun yhteydessä sattuneista tapaturmista.²⁸ Sen sijaan Laherman kokemuksen mukaan ainakin harjoitusvaiheessa pyramidin tasapaino yleensä häiriintyi ja voimistelija saattoi pudottaa tai kaataa toverinsa. Tukijat tulivat apuun, mutta heidänkin oli osattava toimia oikein putoavaa vastaanottaessaan. Varsinkin korkealle kurottuvan ryhmän pystyttäminen edellytti vastuunalaisuutta. Laherma alleviivasi, että voimistelijoista oli alusta lähtien kitkittävä kurittomuus, naureskelu ja taipumus heittäytyä veltoksi pienen kivun tai painon takia, muuten helpotkin ryhmät luhistuisivat auttamattomasti. Jos pyramidi näytti murtumisen oireita, purkamiseen oli heti ryhdyttävä.²⁹

Hiipuminen ja uusi tuleminen

Viime sotien jälkeen voimisteluryhmiä esitettiin harvakseltaan. Perinne säilyi voimakkaimpana Finlands Svenska Gymnastikförbundin piirissä. Vielä 1950-luvulla heidän juhlissaan komeat pyramidit kruunasivat miesten kenttänäytöksiä, esimerkiksi vuonna 1951 liittojuhlassa Porvoossa.³⁰ Sen sijaan porvarillisessa voimisteluliikkeessä pyramidien rakentaminen hiipui suojeluskuntien kenttänäytösten lakkaututtua. Veikko Kankkusen mukaan varsinaisia voimisteluryhmiä ei TUL:

ssa enää esitetty 1950- ja 1960-luvuilla, ei ainakaan merkittävässä juhlassa, mutta joskus seurojen vuosijuhlissa ja maaseudulla. Tosin näytöksissä saattoi olla yksittäisiä pyramidimaisia liikkeitä, kuten käärynpöytä tai kiipeily telineillä sekä loppuhuipentumana käsilläseisontaa tai tikapuuryhmä. Kankkunen oli sen kannalla, että ”harrastus hyytyi telinevoimistelun myötä. Telinevoimistelu on niin vaikea laji ja vaati äärettömän monta vuotta, ettei kaikilla kyvyt riittäneet ja into lopahti. Michet kyllästyivät voimisteluun ja halusivat harrastaa kilpaurheilua.”³¹

Northern Lights Diamonds tytöt esiintymässä Helsingin MM-kisoissa vuonna 2007. (Suomen Cheerleadingliitto ry)

Pyramidien uusi tuleminen tapahtui 1980-luvulla nuorten naisten toimesta. Tuolloin cheerleading saapui Suomeen vaihto-oppilaiden tuliaisena USA:sta ja yleistyi nopeasti pääkaupunkiseudulla. Lajiin kuuluu tanssin, akrobaattisten nostojen ja heittojen lisäksi kaksi- ja kolmikerroksisten pyramidien taitoa. Vuonna 2005 Cheerleadingliittoon kuului 26 jäsenseuraa ympäri maata, eikä nykyään ole tavatonta, että pikkutyötökin ovat valmiita rakentamaan voimistelupyramideja cheerleading-kerhossaan.³²

Viitteet

1. Hawtin, Thomas H. (1936). *Gymnastic pyramids*. Oxford University Press, Great Britain. 7–9.
2. Wilksman, Ivar. (1901). Pyramidikuvia. *Suomen Urheilulehti* 1 / 1901, 6–8;
Wilksman, Ivar. (1909). 50 pyramidikuvaa. Yrjö Weilin. Helsinki. 5–8.
3. Halila, Aimo. (1959). Suomen miesvoimistelu- ja urheiluseurat vuoteen 1915. Historiallisia tutkimuksia julkaissut Suomen historiallinen seura LIII. Helsinki. 27.
4. Laherma, Väinö. (1935). Voimisteluryhmiä (pyramideja). toinen, lisätty painos. K. J. Gummerus osakeyhtiö, Jyväskylä. 3, 6.
5. Wilksman 1909, 5.
6. Halila 1959, 35, 99, 107.
7. Laherma 1935, 4.
8. Wilksman 1909, 5.
9. Laherma 1935, 7.
10. Wilksman 1909, 4–5.
11. Wiskmanin oppaan 1909 mallikuvat.
12. Veikko Kankkusen (s. 1929) haastattelu 31.3.2011, Helsinki.
13. Laherma 1935, 4.
14. Wilksman 1909, 5.
15. Heikel, Viktor. (1904/1916). Voimistelun teoria. Porvoo, WSOY. 21–22
16. Laherma 1935, 4.
17. Vartia, Arvo. (1916). Voimisteluopas. Urheilijain kustannusosakeyhtiö, Helsinki. 94.
18. Laherma 1935, 5.
19. Wilksman 1909, 4.
20. Wilksman, Ivar. (1909)A. Voimisteluolot Skandinaviassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö, Helsinki. 10.
21. Laherma 1935, 3–4.
22. Laherma 1935, 10, 12.
23. Kankkusen haastattelu.
24. Halila 1959, 41, 86–87.
25. Kankkusen haastattelu.
26. Kankkusen haastattelu.
27. Laherma 1935, 7, 9.
28. Kankkusen haastattelu.
29. Laherma 1935, 9–11.
30. Naisliikuntaa 100 vuotta -videokooste II: 1940- ja 1950-luku. Svoli 1996.
31. Kankkusen haastattelu.
32. Kallonen, Kari. (2005). Go, fight, win. Suomalaisen cheerleadingin matka harrastuksesta huippu-urheiluksi. Suomen Cheerleadingliitto ry., Jyväskylä.